

Brill Yayınevi'nce neşredilen tanınmış ilmi dizi *Handbuch der Orientalistik*'in Arapça papirüs ilmi konusunu da yine Grohmann yazmıştır. Diğer önemli çalışmaları da şunlardır: *Arabische Palaeographie* (I-II, Wien 1967, 1971); *Handbuch der Orientalistik: Arabische Krontologie* (I. kısım, ek 2, Leiden 1966); "The Problem of Dating Early Qur'āns" (*Der Islam*, XXXIII [1958], s. 213-231); *The Islamic Book: A Contribution to its Art and History from VII-XVII Century* (T. W. Arnold ile birlikte, Paris 1929); "Bibliotheken und Bibliophilen im islamischen Orient" (*Festschrift der National-Bibliothek in Wien*, Wien 1926, s. 431-442); "Texte zur Wirtschaftsgeschichte Aegyptens in arabischer Zeit" (*Ar.O.*, sy. 7 [1935], s. 437-472); *Zum Steuerwesen im arabischen Aegypten* (Brüksel 1938).

Grohmann'ın bu çalışmalarının yanında birçok incelemesi *The Encyclopaedia of Islam*'ın birinci ve ikinci edisyonlarında madde olarak yayımlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA:

B. Spuler — L. Forrer, *Wissenschaftliche Forschungsberichte der Vordere Orient*, Bern 1954, s. 139-140; *Kürschners Deutsche Gelehrten-Kalender*, 1961, Berlin 1961, I, 598-599; J. Sauvaget, *Introduction to the History of the Muslim East*, Berkeley-Los Angeles 1965, s. 17, 77, 111-112, 139; R. Paret, *Arabistik und Islamkunde an Deutschen Universitäten*, Wiesbaden 1966, s. 56-57; *The Study of the Middle East* (ed. L. Binder), New York-London 1976, s. 101; Necib el-Akiki, *el-Müsteşrikün*, Kahire 1980, II, 285-286; *Bibliographie der Deutschsprachigen Arabistik und Islamkunde* (nşr. Fuad Sezgin), Frankfurt 1992, III/14, s. 160-166; Şinasi Tekin, *Eski Türklerde Yazı, Kağıt, Kitap ve Kağıt Damgaları*, İstanbul 1993, s. 110, 116; A. Dietrich, "Hochverehrter Herr Professor Grohmann!", *Isl.*, XXXIII/1-2 (1957), s. 1-4; H. L. Gottschalk, "Kurze Worte des Gedenkes (über Adolf Grohmann)", *Af.O.*, sy. 25 (1974-77), s. 355 vd.

TURGUT AKPINAR

GRÖNBECH, Kaare

(1901-1957)

Danimarkalı Türkolog.

Frederiksborg'da doğdu. Türkoloji'ye karşı duyduğu ilgi, Orhun kitâbelerini çözen Vilhelm Thomsen'in öğrencilerinden olan babası Vilhelm Peter Grønbech'ten gelmektedir. Kopenhag Üniversitesi'nin Edebiyat Fakültesi'nde okuduğu klasik filoloji bölümünden 1927'de mezun oldu ve arkasından araştırma yapmak üzere Türkiye'ye gitti. 1932-1946 yılları arasında öğretmen tayin edildiği

Øregård Lisesi'nde Grekçe ve Latince dersleri verdi. Bu arada Türk dilinin yapısı üzerinde çalışarak *Der Türkische Sprachbau I* adlı kitabını yayımladı (Copenhagen 1936). Aynı yıl eseri, milletlerarası bilim çevrelerinde büyük ilgi görüp tanınmış Türkologlar tarafından değerlendirilince Kopenhag Üniversitesi'nde doktora tezi olarak kabul edildi. Grønbech 1937'de Türkiye'de, 1938-1939 yıllarında II. Danimarka Orta Asya Kurulu üyesi olarak Kuzeybatı Çin'de ve İç Moğolistan'da araştırmalar yaptı. Böylece Türk ve Moğol dünyasını yakından tanıma fırsatı buldu ve ayrıca pek çok eski Moğol el yazması ile tahta baskısı (xylography) eser topladı. Bu alandaki en zengin koleksiyonlar arasında yer alan söz konusu eserler halen Danimarka Kraliyet Kütüphanesi'nde muhafaza edilmektedir.

Grønbech Asya gezisinden dönünce Kopenhag Üniversitesi'nde öğretim üyesi oldu ve 1942'de doçentliğe, 1947'de profesörlüğe yükseldi. 1943 yılında Kraliyet Bilimler Akademisi üyeliğine getirildi; daha sonra aralarında Türk Dil Kurumu'nun da bulunduğu yabancı bilim akademileri ve dil kuruluşlarına üye seçildi. Kopenhag'da Orta Asya Araştırmaları Merkezi'ni kuran Grønbech Danimarka-Çin Kurumu, Fin-Ugur Kurumu, Ural-Alтай Kurumu, III. Danimarka Orta Asya Keşif Heyeti, Milletlerarası Şarkiyatçılar Birliği gibi birçok kurum ve organizasyonun başkanlığını veya yönetim kurulu üyeliğini, *Acta Orientalia*, *Central Asiatic Journal* ve *Ural-Alтайische Jahrbücher* gibi bilimsel periyodiklerin editörlüğünü veya yayın kurulu üyeliğini yaptı. Avrupa'nın çeşitli üniversitelerinde misafir profesör olarak bulundu. Grønbech 21 Ocak 1957'de en verimli çağında Kopenhag'da öldü.

Eserleri. İrili ufaklı elliden fazla çalışması bulunan Grønbech'in en önemli eserleri şunlardır. 1. *Der Türkische Sprach-*

bau I (Copenhagen 1936). Müellif kitabın ikinci ve üçüncü bölümleri üzerinde çalışmaya başlamışsa da bunları tamamlayıp yayımlayamamıştır. John R. Krueger, 1979'da eseri *The Structure of the Turkic Languages* adıyla İngilizce'ye çevirmiştir (Indiana University Uralic and Altaic Series, nr. 136). 2. *Codex Cumanicus* (Copenhagen 1936). Kendi kurduğu "Monumenta Linguarum Asiae Maioris" adlı tıpkıbasım dizisinin ilk kitabıdır. 3. *Komanisches Wörterbuch. Türkischer Wortindex zu Codex Cumanicus* (Copenhagen 1942). Aynı dizinin "Subsidia" bölümünde yayımlanan, Latin yazısıyla kaleme alınmış bu en eski Türkçe yazmanın sözlük kısmıdır. 4. *Tschuwasschische Gesänge* (Vienna-Lepzig 1942). Çuvaşça türkû metinlerinin transkripsiyon ve tercümesidir. 5. *Mon-golske Tekster i Originalskrift, samlet of K. Grønbech* (Copenhagen 1945). Orijinal Moğol yazısıyla kaleme alınmış Moğolca metinler mecmuasıdır. 6. *Rabghuzi Narrationes de Prophetis* (Copenhagen 1948). "Monumenta Linguarum Asiae Maioris" dizisinin dördüncü kitabı olarak yayımladığı Rabgûzi'nin *Kısasü'l-enbiyâ* adlı eserinin tıpkıbasımıdır. 7. *An Introduction to Classical (Literary) Mongolian* (Wiesbaden 1955). John R. Krueger ile birlikte yazdıkları klasik Moğolca'nın gramer ve sözlüğüdür.

BİBLİYOGRAFYA:

Necib el-Akiki, *Müsteşrikün*, Kahire 1980, II, 529; J. R. Krueger, "In Memoriam Kaare Grønbech (1901-1957)", *CAJ*, III (1957), s. 3-5, 13-18; U. Posch, "Kaare Grønbech as Mongolist and Turkologist", a.e., s. 6-12; O. Pritsak, "Kaare Grønbech, 1901-1957", *UAI*, sy. 29 (1957), s. 81-87; Zeki Velidi Togan, "Türkolog Profesör Groenbech'in Vefatı", *TY*, sy. 265 (1957), s. 571-573; A. Dilaçar, "Kaare Grønbech (1901-1957)", *TDL*, VI/67 (1957), s. 391-392; a.mlf., "İskandinav Yurtlarında Türkoloji", a.e., XXVIII/259 (1973), s. 36-37; M. Mansuroğlu, "Kaare Grønbech (1901-1957)", *TDED*, VIII (1958), s. 113-120; "Grønbech, Kaare", *TA*, XVIII, 87-88; "Grønbech, Kaare", *TDEA*, III, 373; "Grønbech, Kaare", *ABR*, X, 59.

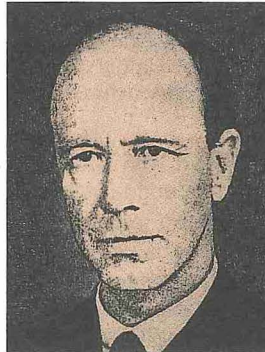
HASAN EREN

GRÖNBECH, Vilhelm Peter

(1873-1948)

Danimarkalı Türkolog.

Kopenhag Üniversitesi'nde okumuş, Vilhelm Thomsen'in genel dil bilimi derslerini takip etmiştir. Başlangıçta aynı üniversitede İngiliz dili ve edebiyatı doçentliği yapmış (1908-1911), daha sonra dinler tarihi dersleri vererek *Primitive Re-*

Kaare Grønbech

Vilhelm Peter
Grønbech

ligion (1915), *Nordiske Myter og Sagn* (1929), *Hellenismen* (I-II, 1939), *Paulus* (1940), *Hellas, Kultur og religion* (I-III, 1942-1945) ve *Buddha* (1952) gibi eserleri yazmıştır.

Grønbech Türkoloji alanında, henüz doçent olmadan önce kaleme aldığı *Forstudier til tyrkisk Lydhistorie* (København 1902) adlı eseriyle ün kazanmıştır. 1903'te *Keleti Szemle* dergisinde Almanca özeti yayımlanan (IV, 114-125, 229-240) bu kitap Türk fonetiği üzerine yapılmış değerli bir çalışmadır. Yazar Türk diyalektleri arasında özellikle Çuvaşça ve Yakutça'nın tanıklığına büyük ağırlık vermiş ve bilim çevrelerinde verimli tartışmalara yol açan yeni gözlemler ortaya koymuştur. Holger Pedersen, bu eser dolayısıyla bir makale yayımlayarak Grønbech'in görüşlerini değerlendirmiştir ("Türkische Lautgesetze", *ZDMG* [1903], LVII, 535-561). Kitap bugüne kadar değerini yitirmemiş ve 1979'da John R. Krueger tarafından *Preliminary Studies in Turkic Historical Phonology* adıyla İngilizce'ye çevrilmiştir (Indiana University Uralic and Altaic Series, nr. 135).

BİBLİYOGRAFYA:

A. A. Kononov, *Očerık istorii izučeniĭa tureckogo jazyka*, Leningrad 1976, s. 48; "Türk Kültürüne Hizmet Etmis Danimarkalılar", *TK*, sy. 9 (1963), s. 52-53; *TA*, XVIII, 88.

HASAN EREN

GROUSSET, René

(1885-1952)

Asya milletleri hakkında yazdığı tarih ve sanat tarihi kitaplarıyla ünlü Fransız şarkiyatçısı.

Fransa'nın güney illerinden Gard'ın Aubais kasabasında doğdu ve orta öğrenimini burada yaptı. Daha sonra Paris'e giderek Sorbonne Üniversitesi'nde

şarkiyat öğrenimi gördü ve Ecole des Langues Orientales'e devam etti. Paris'teki Cernuschi ve Guimer müzelerinde müdür ve konservatör, *Journal Asiatique*'te sekreter olarak çalıştı. Ecole des Langues Orientales'de uzun yıllar tarih, coğrafya ve sanat tarihi dersleri okuttu. Tibet, Çin, Hindistan ve Japonya'ya giderek incelemelerde bulundu ve ilmi araştırmaları için malzeme topladı. 1946'da Academie Française'e üye seçildi. Paris'te öldü.

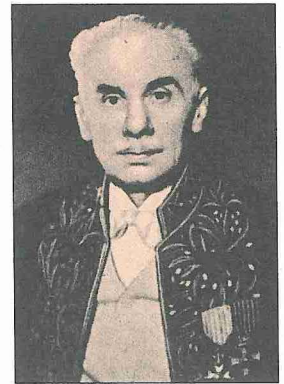
Eserlerinin büyük bir kısmını iki dünya savaşı arasında yayımlayan Grousset ilk çalışmasından itibaren, Fransız-İngiliz rekabetinde Fransızlar'ın sömürgeleştirme hususunda geri kaldıkları Asya'nın tarihini yeniden gözden geçirerek bir anlamda ülkesinin siyasetine tarihî bir arka plan oluşturmaya çalışmıştır. Bu bağlamda Ermeniler'i de Fransızlar'ın önemli bir müttefiki saydığı için araştırmalarında onlara özel bir yer ayırmıştır. Yine Asya ile Avrupa arasında başından itibaren bulunduğu varsayılan çatışmanın nasıl gerçekleştiğini de Fransız çıkarları açısından ele almıştır. Ona göre ne Şark meselesi ne de Haçlı seferleri, hristiyanların müslümanlar karşısında bugün de devam eden tavırlarının bir neticesidir; bu vâkıalar, aslında Asya ile Avrupa arasında başından beri yaşanan yarış ve rekabetin tezahüründen ibarettir.

Türk ve Moğol tarihi üzerine kaleme aldığı eserlerinde bu iki milleti saldırgan, barbar, fakat göçebeliliğin sağladığı savaşıklık yeteneğiyle idareyi ele geçiren ve kendini yeni şartlara uydurabilen topluluklar olarak göstermiş, Asya tarihini de İbn Haldûn tarafından kavramlaştırılan göçebe-medenî ayırımına ve bu insanların birbirleriyle olan ilişkilerine irca ederek açıklamaya çalışmıştır. Grousset'ye göre Türkler ve Moğollar göçebe toplulukların en önde gelen örnekleridir. Bu iki millet, özellikle içinde yetiştikleri güç hayat şartlarının kendilerine kazandırdığı savaşıklık yeteneğiyle daima zengin ülke ve şehirleri işgal etmişler, fakat daha sonra bu yerlerde oturanların kültürünü benimseyerek bozkır kültürüne yabancılaşmışlar ve sonuçta kendileri veya halefleri de aynı âkibete uğramışlardır. Ona göre göçebe topluluklar bu gücü, hayatlarını avcılıkla idame ettirme zorunda olmaları sebebiyle kazandıkları okçuluk maharetine borçluydular. Şehirli toplu icat

edince medeniyet göçebelilik karşısında bir üstünlük elde etti; böylece göçebeliler tarihin seyrinde tayin edici bir faktör olmaktan çıktılar. Grousset'nin Haçlı seferleriyle ilgili görüşü de, eserlerini Haçlılar'ın kendi verdikleri bilgileri ve Avrupalı yazarların bu konudaki değerlendirmelerini esas alarak yazdığı için, hristiyanların müslüman yayılmacılığı karşısında savunmaya geçtikleri yolundadır.

Eserleri: *Histoire de l'Asie* (Paris 1922); *Histoire de la philosophie orientale* (Paris 1923); *Le réveil de l'Asie* (Plon 1924; Türkçe'si: *Asya'nın Uyanması: İngiliz Emperyalizmi ve Milletlerin İsyanı* [trc. Nurullah Atâ (Ataç)], Ankara 1927); *Histoire de l'extrême-orient* (Paris 1929); *Sur les traces du Bouddha* (Paris 1929); *Les civilisations de l'orient* (Paris 1929-1930); *Les philosophies indiennes* (Desclée 1931); *L'Iran extrêmeur: son art* (Paris 1932); *Histoire des croisades et du royaume franc de Jérusalem* (I-III, Paris 1933-1936); *L'épopée des croisades* (Paris 1939); *L'empire des steppes: Attila, Gengis-Khan, Tamerlan* (Paris 1939; Türkçe'si: *Bozkır İmparatorluğu. Attila, Cengiz Han, Timur* [trc. M. Reşat Uzmen], İstanbul 1980); *L'empire mongol* (Paris 1941); *L'Asie orientale, des origines au XVe siècle* (Paris 1941); *Histoire de la Chine* (Paris 1942); *Le conquérant du monde, vie de Gengis-Khan* (Paris 1944); *Bilan de l'histoire* (Paris 1946); *Histoire de l'Arménie, des origines à 1071* (Paris 1947); *L'empire de Levant, histoire de la question d'orient* (Paris 1949); *La Chine et son art* (Paris 1951); *La face de l'Asie* (Paris 1955); *Les croisades* (Paris 1955); *L'art de l'extrême-orient, Les sculptures des Indes et de la Chine, Histoire de l'orient latin*.

Ayrıca *Journal asiatique* ve *Revue d'histoire* gibi süreli yayınlarda birçok makalesi çıkmıştır.

René Grousset